

VAKVAK AĞACI

Ertan ÜNAL

Her köşesiyle geçmişten bir anıyı dile getiren İstanbul'da bugün bile camiler, hanlar, hamamlar üstlerinde taşıdıkları yüzyılları aşkın mazileriyle koca bir imparatorluğun canlı abideleri gibi ayakta durmaktadırlar. İstanbul'un çeşitli köşelerine serpilmiş, yaşlı, dalları Allaha kavuşmak istercesine göğe doğru yükselmiş yüce ağaçlar da bu canlı abideler arasındadır. Gerçekten bugün bazıları hâlâ yaşayan, bazılarının ise izi bile kalmayan bu ağaçlar İstanbul tarihini etkileyen bazı olaylarda birinci derecede rol oynamış, adları tarihe yazılmıştır. Biz bu yazımızda, İstanbul tarihinde adı geçen önemli ağaçları, yaşadıkları olaylarla birlikte anlatacağız.

Bugün bile halk arasında, dallarında meyva yerine insan başı biten bir ağacın efsanesi dilden dile dolaşır. Tarihe «Şecer-i Vakvak» adıyla geçen bu ağacın şahit olduğu olay çok eskilere, 1655 yılının ortalarına kadar dayanır. 1655 yılı içinde bir gün Yeniçeri ve Sipahiler ulûfelerinin ödenmemesi yüzünden isyan etmiş ve Topkapı Sarayı önünde toplanarak devrin padişahı Sultan Mehmet'ten sevdiği bazı kişilerin idamını istemişlerdi. Padişah önce asilerin isteğini kabul etmemek için diretti. Ancak isyanın her geçen an biraz daha büyüdüğünü ve tehlikeli bir hâl aldığını görünce isteklere uymak zorunda kaldı, içlerinde çok sevdiği bazı kişilerin de bulunduğu 30 kişinin «Kayıtlarının görülmesi» için emir verdi. Asiler boğdurularak cesedleri saray duvarlarından dışarı atılan bu 30 kişinin başlarını keserek At meydanındaki yüce çınar'ın dallarına astılar. Olay halk arasında büyük korku yarattı. Rüzgârın dallarında meyva yerine insan başı salladığı çınar ağacı halk tarafından günlerce korku ve heyecanla seyredildi. Bu olay daha sonra dilden dile anlatılarak kulaktan, kulağa fısıldanarak zamanla bütün Anadolu'ya yayıldı. Çınar'a da dallarında meyva yerine insan başı biten esatiri bir ağacı hatırlattığı için halk tarafından «Şecer-i Vakvak» adı verildi.

TARİH SAHNESİNDE

Bu yaşlı Çınar ağacının tanık olduğu olay yalnız bu değildir. Bu olaydan sonra Vakvak ağacı adıyla anılan çınar daha önceleri de başka olaylara tanık olmuş, ancak adını 1655 yılındaki bu olayla ölmüşleştirmiştir. Nitekim Vakvak ağacı Sultan İbrahim zamanında da tarih sahnesine çıkmıştır.

Sultan İbrahim'i tahttan indirmek için ayaklananlar Sadrazam Ahmet Paşa'yı yakalayıp muhafazası için Vezir Sofu Mehmet Paşa'nın konağına getirmişlerdi. İsyancılardan yana olan Sofu Mehmet Paşa, Ahmet Paşa'yı tesselli ederken Şeyhülislâmdan da katli için fetva aldı. Ahmet Paşa'nın ağzından binbir ustalıkla dillere destan servetini öğrendikten sonra da boğdurttu. Talihsiz Paşa'nın cesedi At meydanındaki Vakvak ağacının altına getirilerek bırakıldı. Ancak Ahmet Paşa ölümünden sonra da rahat bırakılmadı. Gözü dönmüş bir yeniçeri, cesedi «Mafsal ağrılarına iyi gelir» diyerek parça parça edip halka sattı. Cesedin kalan parçaları yeniçerinin elinden güçlükle kurtarılıp toplanarak gömüldü.

Vakvak ağacını üçüncü kez tarih sahnesinde bu olaydan çok sonraları 1826 yılında görüyoruz. 1826 yılındaki büyük yeniçeri isyanının elebaşısı Sultanahmet camii mahfeli altındaki odada boğdurulduktan sonra cesedleri meşhur çınarın dallarına asılarak halka teşhir edilmişti.

Bugün bile halk arasında «Vakvak ağacı» adıyla bilinen bu çınar, daha sonraları -Kesin olarak bilinmeyen bir tarihte- kestirildi. Böylelikle İstanbul'un tarihi kişiliğine renk veren unsurlardan biri daha, yaşadığı olaylarla birlikte tarihe karıştı, sadece adı dudaklarda, hikâyesi zihinlerde kaldı.

GELECEK YAZI
BEYAZIT'DAKİ DUT AĞACI

BAYEZİT'TAKİ DUT AĞACI

SULTAN ABDÜLMECİT'İN SALTANATININ İLK YARISINDA UĞURSUZLUK GETİRİR DİYE KESTİRİLEN BU AĞAÇ BİRÇOK SUÇLUYA SEHPA VAZİFESİNİ GÖRMÜŞTÜ

Ertan ÜNAL

Eskiden Harbiye nezareti olan Bugünkü Üniversite binasının Beyazıt meydanına açılan ana kapısı önünde bundan yıllar öncesine kadar bir dut ağacı vardı. Gündüzleri gölgesinde yorgunların, işsizlerin dinlendiği bu ağaç bazı suçlular için sehpa vazifesi görmüş, cesedleri bu ağaca asılarak teşhir edilmiştir. Bu ağaca asılanların en meşhuru Binbaşı Çerkes Hasan Bey'dir. Çerkes Hasan 1876 yılında Mithat Paşa'nın konağını tek başına gece yarısı basarak Serasker Hüseyin Avni Paşayı ve Hariciye Nazırı Râşid Paşayı bu arada kendisine mani olmak isteyen üç kişiyi öldürmüştü. Olayın nedenlerini anhyabilmek için Çerkes Hasan'ın hayatına kısaca bir gözetmek gerekecektir.

1872 yılında kurmay çıkan Çerkes Hasan, Şehzade Yusuf İzzettin Efendiye yaver olarak tayin edilmiştir. Serasker Hüseyin Avni Paşa Abdülâziz'in tahtan indirilmesinden ve daha sonraları ölümünden sonra onu tehlikeli bir sempatanı olarak bildiği Çerkes Hasan'ı da Bağdat'a göndererek ondan kurtulmak istemişti. Çerkes Hasan buna kızarak Serasker aleyhine orada, burada gittiği yerlerde konuşmaya başladı. Bu konuşmaların Seraskerin kulağına gitmesi üzerine de tutuklandı. Bir kaç gün hapiste kaldıktan sonra yaptıklarından pişman olduğunu söyleyerek affını istedi. Talebi kabul edilerek serbest bırakılınca hükümet erkânının o gece toplanacağı konağa giderek Serasker Hüseyin Avni Paşayı görmesi gerektiğini söyledi. Birseyden şüphelenmeyen hizmetkârlar onu toplantının yapıldığı salona aldılar.

Çerkes Hasan büyük bir soğukkanlılıkla toplantının yapıldığı odaya girdi ve tabancasını çekerek ilk hamlede Hüseyin Avni Paşayı delik deşik etti. Daha o günün sabahında kendisinden af talebinde bulunan Çerkes Hasan'ın kendisine teşekkür etmek için geldiğini sanan ve böyle bir hareketi hiç beklemeyen Hüseyin Avni Paşa, aldığı yaraların etkisiyle boş bir çuval gibi yere yığılarak canverdi. İhtilâlcilerin hücumuna uğradıklarını sanan diğer paşalar bitişik odaya sığınmışlardı. Gözü dönen Çerkes Hasan kapıyı kırarak içeri girdi, Hariciye Nazırı Râşid Paşa'yı da bir kurşunda cansız yere serdi, kendisine mani olmaya çalışan yaverlerden üçünü de arka arkaya vurdu. Bu arada Bahriye Nazırı Ahmet Paşayı da kama ile ağır şekilde yaraladı.

Bir gecede aralarında nazırların da bulunduğu beş kişiyi öldüren Çerkes Hasan yakalandı ve idama mahkûm oldu. Bayezit meydanındaki dut ağacına asılarak idam edildi.

Bazı Tarihçiler Çerkes Hasan'ın Serasker Hüseyin Avni Paşayı, Abdülâziz'in tahttan indirilmesinde önemli derecede rol oynadığı için öldürdüğünü zikrederler. Bu iddia kısmen yanlıştır. Çerkes Hasan, Serasker Hüseyin Avni Paşayı şahsî kını nedeniyle öldürmüş, bu arada kendisine mani olmak isteyen bir kaç kişininde sarhoşluk yüzünden canına kıymıştır.

Dut ağacı II. Abdülhamit'in saltanatının ilk yıllarında kestirildi. Ağaç hakkında anlatılanları dinliyen Padişah uğursuzluk getireceği kanısına kapılmış ve kesilmesini emretmişti. Emir hemen yerine getirildi ve dut ağacı da tarihe karıştı.

Gelecek yazı
ZINCIRLI SERVİ

YENİÇERİLER ÇINARI

Ertan ÜNAL

İpek elbisesi rüzgârda hışırdayan genç ve güzel kadın, etrafına son bir kere heyecanla baktıktan sonra koşar adımlarla kapıdan çıktı. Çok heyecanlıydı, gecenin karanlığı içinde yakalanma ihtimalinin çok az olduğunu bildiği halde ikide bir nefes nefese duruyor, korkuyla etrafı dinledikten sonra yoluna koyuluyordu. Etraf derin bir mabet sessizliğine gömülmüştü. Gecenin bu ileri saatlerindeki sukûnu sadece Sarayburnu'ndan gelen gece melteminin ağaç dallarındaki yankısı bozuyordu.

Birden önünde Sarayın kalın duvarları belirdi. Genç kadın «Kurtuldum» diye düşündü. «Bu duvarı da aşarsam benim için kurtuluş o duvarın ötesinde.» Tatlı bir heyecan dalgası bütün vücudunu kapladı. O duvarın ötesinde kendisini sevgilisi bekliyordu. Sonra ikisi birden uzaklaşacaklardı buradan, uzaklara, kimsenin, Pağışahın bile bulamayacağı bir yerlere gidecekler, orada mutlu yaşayacaklardı.

Genç kadın, avludaki büyük çınarın yanına henüz gelmişti ki birden karşısında yerden mantar gibi bitivermişcesine iriyarı bir adam peyda oldu. İri, kemikli eliyle onun koluna yapışırken:

— Dur, nereye gidersin? diye sordu.

KIZ BEKÇİLERİ

İstanbul tarihinde önemli yer işgal eden ağaçlardan biride yeniçeriler Çınarıdır. Topkapı Sarayı I. Avlusunda bulunan bu çınar Fatih devrinden sonra İstanbul tarihine girmiştir. Bugün tamamen kurumuş olan bu ağacın özelliği, diğer anlattıklarımız gibi bir takım ünlü suçlulara sehpa yerine, haremden kaçan genç ve güzel bir kıza barınak oluşudur.

Fatih devrinde Haremden kaçan genç ve güzel bir cariyeye saray avlusunda bulunan Çınarın yanında saray görevlilerinden biri tarafından yakalanmıştı.

Adam yanında cariyeye olduğu halde huzura çıkıp Pağışaha durumu anlattı. Fatih çok sevdiği cariyesini kaçarken yakalayıp kendisine getiren adamdan dileğini sordu. Genç adam Pağışahın bu sorusu üzerine çınar yakınında bir karakol kurulmasını istedi. Bu istek kısa bir süre içinde yerine getirilerek burada bir karakol kuruldu. Bu karakolun görevi saraydan cariyelerin firarını önlemektir.

Fatih devrinde ve daha sonraları İstanbul'a gidip gelen elçiler ve Yabancılar gölgesinde Yeniçerilerin dinlendiği bu ağaçtan Yeniçeriler Çınarı diye söz ederler. Burada görevli Yeniçerilere önceleri Kız bekçileri denirken bu ad zamanla söylene söylene «Koz Bekçileri» şeklini aldı.

Söz Topkapı Sarayından açılmışken yarım asır öncesine kadar burada bulunan bir diğer ağaçtan söz etmek yerinde olur. Topkapı Sarayının I. Avlusunda Aya İrini Kilisesiyle Darphane arasında bundan 50 yıl öncesine kadar yaşlı bir servi ağacı bulunmaktaydı. Birkaç asırlık olduğu tahmin edilen ağacın altında Bizans azizlerinden birinin yattığı rivayet olunduğundan Hristiyanlar tarafından sık sık ziyaret edilip kandiller yakılırdı. Ancak sonraları servi kurudu ve çöktü. Çöküşüyle beraber azizenin mezarı da kayboldu. Servi yıllarca azizeye bekçilik etmiş, mezarının kaybolmasını sağlamıştı.

(Devamı 32. sahifede)

GELECEK YAZI :
İSTANBUL'UN DİĞER
TARİHİ AĞAÇLARI

.... Ve Diğerleri

Ertan ÜNAL

İstanbul'un tarihî ağaçları arasında büyük yer işgal eden biri de Gülhane Parkının karşısında yol ortasında bulunmaktadır. 350 yıllık bir geçmişi bulunan ağaç III. Sultan Ahmed'in kızkardeşi Zeynep Asıma Sultan tarafından Hicrî 1183 yılında yaptırılırken camiin önündeki küçük kabristan içindeyken yolun genişletilmesiyle caddenin ortasında kalmıştır. Yol genişletilirken ağacın kesilip kesilmemesi Belediye Meclisinde sert münakaşalara yol açmıştı. Yapılan müzakereler sonunda ağacın kesilmemesi ve olduğu gibi muhafazası kararlaştırıldı.

GÖVDESİNDE BİR TAŞ VAR

Çok eskiden - bu tarih kesinlikle bilinmemektedir - yolun onarımı sırasında bir işçinin çınarın kovuğuna soktuğu taş çeşitli söylentilerin doğmasına yol açmış, taşın da ağaç gibi bir kaç yüz yıllık olduğu iddia edilmiştir. Bir söylentiye göre de bu taş bir gezintiden dönerken, Fatih'in atının bir ayak darbesiyle yerinden kopmuş ve ağacın gövdesine saplanıp kalmıştır. Hiç şüphesiz ki böyle bir söylentinin doğru olmasına imkân yoktur. Çünkü Fatih devrinden bahseden eserlerde ve diğer tarihlerde böyle bir olay ait kayıtlara rastlanmamaktadır.

... VE DİĞERLERİ

İstanbul'un tarihî ağaçları hiç şüphesiz ki sadece bunlardan ibaret değildir. Adları hiçbir tarihî olaya karışmamış bile olsa, yüz yıllık ömürleriyle gerçekten «Tarihî» vasfını taşımaya hak kazanan bu ağaçlar arasında Beylebeyi ve Eyüp'teki Çınarlar da bulunmaktadır. Tıpkı bunun gibi Emirgân'da meşhur Çınaraltı kahvesine adını veren Çınar ağacı da birkaç yüz yıllıktır.

Bütün bu, şimdi mazide kalan, kaybolmuş, gitmiş eski İstanbul'un anılarını taşıyan, dalları Allaha kavuşmak istercesine yücelerde olan ağaçlar İstanbul tarihinde ki yerleriyle daima yaşayacak, anılardan hiç silinmeyecektir.

— SON —

